

*Др Бернадеј И. Бордаш, редовни професор
Универзитета у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
B.Bordas@pf.uns.ac.rs*

РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ ПРИВАТНОГ ПРАВА УНИЈЕ У СЛУЖБИ ОСТВАРИВАЊА ЊЕНИХ ЦИЉЕВА*

Сажетак: Рад даје преглед настанка и развоја европеизованог међународног приватног права као дела права уније. Сам назив европеизовано међународно приватно право изведен је из начина и степена уједначавања материје која чини предмет националних међународних приватних права. Степен у којем је извршено уједначавање зависи од два чиниоца: први су циљеви Европске уније као регионалне међународне организације економског карактера а други легислативна процедура коју регулишу оснивачки уговори ЕУ. Од циљева ЕУ зависи правни основ стварања европеизованог међународног приватног права, а легислативна процедура показује ширину овлашћења легислативних органа ЕУ да стварају акте који попадају под материју међународног приватног права. Узимајући у обзир ова два чиниоца развој европеизованог међународног приватног права има два периода: период међудржавне сарадње и период комуникаризације, односно европеизације. Испраживање обухвата анализу оснивачких уговора од Римског уговора о оснивању Европске економске заједнице из 1957 до Лисабонских уговора из 2007. Фокус је на циљевима ЕУ и на легислативној надлежности органа ЕУ, као и на надлежности Суда ЕУ да доноси пресуде по предлозима за одлучивање о прелиминарним питањима.

Кључне речи: међународно приватно право ЕУ, циљеви ЕУ, легислативна надлежност ЕУ, метод међудржавне сарадње, метод заједнице/уније, извори европеизованог међународног приватног права.

* Рад је резултат истраживања на пројекту „Правна традиција и нови правни изазови“.

1. УВОД

Лисабонски Уговор о Европској унији из 2007.г.¹ у чл. 1 исказује да „Високе уговорне стране међу собом оснивају Европску унију којој Државе чланице додељују надлежности за постизање заједничких циљева“, док у чл. 3 као циљ Уније одређује унапређење мира, вредности Уније² и добробити народа. Унија у ст. 2 чл. 3 Уговора „*својим грађанима нуди подручје слободе, сигурности и правде без унутрашњих граница, на којем је осигурано слободно кретање лица...*“, а у ст. 3 чл. 3 наводи да „Унија успоставља унутрашње тржиште“. Најзад, према ст. 6 Уговор прописује да „Унија своје циљеве остварује одговарајућим средствима, у оквиру надлежности које су јој додељене.“ Развој међународног приватног права као посебне целине у оквиру права Европске уније (у даљем тексту: права уније) може да се прати узимајући у обзир два чиниоца: први чине циљеви Европске уније као организације регионалне економске интеграције³ из којих произлази правни основ те целине, а други чини сама надлежност легислативних органа ЕУ да стварају секундарне изворе права уније који чине међународно приватно право. Циљеви ЕУ су од значаја јер одређују оквир у којем ЕУ ствара право у складу са начелом додељене надлежности и они су дефинисани у оснивачким уговорима⁴. Уколико је нека материја додељена ЕУ оснивачки уговори прописују надлежност легислативних органа и поступак доношења правних аката ЕУ. Имајући у виду ова два чиниоца развој међународног приватног права ЕУ обухвата два периода у зависности од тога који метод се користи приликом стварања секундарних извора права уније: први обухвата време од ступања на снагу Римског уговора о оснивању Европске економске заједнице⁵ (1958) до ступања на снагу Амстердамског уговора о оснивању Европске заједнице⁶ (1999), а други време од ступања на снагу Амстердамског уговора о оснивању Европске заједнице до данас. За први период каракте-

¹ Treaty on the European Union (Consolidated version 2012), СЛ Ц 326 (2012).

² Вид. чл. 2 Уговора.

³ Израз “организација регионалне економске интеграције” (Regional Economic Integration Organisation) употребљен је у Статуту Хашке конференције за међународно приватно право у изменама и допунама од 1. јануара 2007.г., којима је тадашњој Европској заједници (данас Европској унији) на основу чл. 3 омогућено да постане чланица Хашке конференције за међународно приватно право; види веб страну <https://assets.hcch.net/docs/d7d051ae-6dd1-4881-a3b5-f7dbcaad02ea.pdf>, последњи пут посећене 14. марта 2016.г.

⁴ У случају ЕУ оснивачки уговори су Уговор о Европској унији и Уговор о функционисању ЕУ (УФЕУ).

⁵ *Traité instituant la Communauté Économique Européenne*, 1957, текст доступан на веб адреси <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=EN>.

⁶ Treaty establishing the European Community (Amsterdam consolidated version), СЛ Ц 340 (1997).

ристичан је међудржавни метод, а за други метод Заједнице, односно Уније. Унутар ова два периода развој међународног приватног права носи своје карактеристике које опредељују измене и допуне Римског уговора из 1957. године. Тако у првом периоду Мастрихтски уговор о Европској унији и Уговор о оснивању Европске заједнице из 1992.г.⁷ представљају значајне акте за развој међународног приватног права због циљева Европске заједнице, иако метод стварања права остаје у суштини непромењен, тј. он је међудржавни. У другом периоду карактеристике зависе од измена које су усвојене у Амстердаму (1997), преко Нице⁸ (2001) до Лисабона⁹ (2007), а метод је комунитарни, тј. метод Заједнице/Уније.

Овај рад је посвећен приказу настанка и развоја европеизованог међународног приватног права од оснивања Европске економске заједнице 1957.г. до стања које је створено усвајањем Лисабонског уговора о Европској унији и Уговора о функционисању Европске уније, а које представља данашње стање међународног приватног права у ЕУ. Док је у време важења Амстердамског уговора о оснивању Европске заједнице био уобичајено у употреби назив комунитарно међународно приватно право да би се означило да је материја прешла у пуну легислативну надлежност ЕЗ, назив европеизовано указује на измене оснивачких уговора о којима су се државе чланице сагласиле у Лисабону које изражавају даљи корак у стварању економске и монетарне уније и области слободе, сигурности и правде као циља.

2. РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ ПРИВАТНОГ ПРАВА ЕУ

2.1. Први период – стварање међународног приватног права путем међудржавне сарадње

2.1.1. Римски уговор о оснивању Европске економске заједнице из 1957

Године 1957. шест држава¹⁰ основало је Европску економску заједницу са циљем да путем успостављања заједничког тржишта и путем прогресивног приближавања економских политика држава чланица унапређује у Заједници хармонични развој економских активности, сталну и уравнотежену експанзију, раст стабилности, убрзано повећање животног стандарда и ближе односе између држава које припадају Заједници.¹¹ Да би се наведени

⁷ Treaty on European Union (Maastricht), СЛ Ц 191 (1992); Treaty establishing the European Community (Consolidated version 1992), СЛ Ц 224 (1992).

⁸ Treaty of Nice, 2001, СЛ Ц 80 (2001).

⁹ Treaty on the Functioning of the European Union (Consolidated version 2012), СЛ Ц 326 (2012).

¹⁰ Белгија, Франсуска, Немачка, Холандија, Италија, Луксембург.

¹¹ Вид. чл. 1-2 Римског уговора.

циљеви остварили активности Заједнице укључују, између осталих, укидање царина, количинских ограничења и других мера једнаког дејства на увоз и извоз роба, успостављање заједничке царинске тарифе и заједничке трговинске политике према трећим земљама, „укидање, међу државама чланицама, препрека слободи кретања лица, услуга и капитала“¹² и приближавање права држава чланица „у мери која је потребна за правилно функционисање заједничког тржишта“¹³. Ово последње, према ст. 1 чл. 100 Римског уговора подразумева надлежност Савета да усваја директиве ради приближавања таквих одредби које су садржане у законима, подзаконским актима или управној пракси у државама чланицама које непосредно утичу на успостављање или функционисање заједничког тржишта.¹⁴ Одредбе о приближавању права налазе се у Шестом делу уговора који носи наслов „Опште и завршне одредбе“ што значи да обухватају све активности ЕЕЗ, а и само приближавање права је наведено као активност која служи остваривању циљева Заједнице. Уколико се узму у обзир целине које чине предмет регулисања међународног приватног права (међународна надлежност судова, меродавно право и признање и извршење иностраних одлука) ни из циљева ЕЕЗ, ни из активности ради постизања циљева, ни из одредби о приближавању права држава чланица путем легислативне делатности ЕЕЗ не произлази да у овој области постоји додељена надлежност.

Међутим, одредба чл. 220 прописује да ће државе чланице ступити у преговоре да би у корист својих држављана осигурале, између осталог, поједностављење формалности које се односе на узајамно признање и извршење судских пресуда и арбитражних одлука¹⁵. Ова одредба несумњиво показује да ЕЕЗ у питањима међународног приватног права нема легислативну надлежност, већ је она остала код држава чланица, али да регулисање одређених питања има значаја за остваривање њених циљева. Подвођење питања узајамног признања и извршења иностраних судских одлука под циљеве Римског уговора појашњено је у ноти Комисије ЕЕЗ упућеној државама чланицама 22. октобра 1959. г.¹⁶ да започну преговоре о решавању проблема признавања и

¹² Тач. (ц) чл. 3 Римског уговора.

¹³ *Ibid.*, тач. (х).

¹⁴ *Ibid.*, чл. 100-102.

¹⁵ Остала питања која чл. 220 наводи су заштита лица и уживање и заштита права под истим условима под којима их свака држава признаје својим држављанима, укидање дво-струког опорезивања, узајамно признање трговачких друштава или фирми, задржавање правног субјективитета у случају премештања седишта из једне у другу државу и могућност спајања трговачких друштава или фирми које потпадају под права различитих држава.

¹⁶ Вид. Council Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters by Mr. P. Jenard (Женаров извештај), Сл. лист Европских заједница Ц 59 (1979), 3.

извршења пресуда. Постизање правог унутрашњег тржишта Комисија везује за осигурање правне заштите; истиче да би економски живот Заједнице могао да буде изложен поремећајима и тешкоћама уколико не би било могуће да се обезбеди признање извршење различитих права која настају из мноштва правних односа; из чињенице да надлежност судова произлази из суверенитета држава чланица и да је дејство судских одлука ограничено на националну територију појединих држава Комисија извлачи закључак да „правна заштита и правна сигурност на заједничком тржишту у суштини зависи од усвајања задовољавајућег решења проблема признања и извршења пресуда од стране држава чланица“¹⁷.

Наведеним ставом Комисије који заједничко тржиште као циљ Римског уговора спаја са једном целином која потпада под предмет међународног приватног права започет је пут стварања европеизованог међународног приватног права, иако самој ЕЕЗ није додељена легислативна надлежност. Према Женааровом извештају, државе чланице су се путем одредбе чл. 220 Римског уговора *сагласиле* да ступе у преговоре у циљу склапања међудржавних споразума, и сама чињеница да Римски уговор *захтева* од држава чланица да реше наведене проблеме показује њихову важност за ЕЕЗ.¹⁸ Државе чланице, дакле, стварају међудржавне конвенције које настају изван оквира ЕЕЗ али имају положај помоћног извора права ЕЕЗ јер унапређују циљеве Заједнице.¹⁹ Бриселска конвенција о надлежности и о извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима²⁰ је први извор међународног приватног права који је закључен 1968.г. на основу спровођења одредбе чл. 220 Римског уговора о оснивању Европске економске заједнице а који је и ступио на снагу. Тај међудржавни метод стварања извора права заједнице (комунитарног права) имао је за последицу да је за ступање Конвенције на снагу било потребно скоро 5 година (1. фебруар 1973.г.) због спровођења поступака ратификације у државама чланицама.²¹ Даља последица међудржавног метода била је и чињеница да тумачење Конвенције ради њене униформне примене није аутоматски потпадало под надлежност Суда ЕЕЗ према чл. 177 Рим-

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Вид. David A. O. Edward, Robert C. Lane, *European Community Law, An Introduction*, Edinburgh 1995, 52; вид. такође веб адресу http://www.europarl.europa.eu/facts_2004/1_2_1_en.htm, посећену последњи пут 10.11.2016.

²⁰ Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters, СЛ Л 299, 1972 (пречишћени текст).

²¹ Чл. 63 ове Конвенције прописује да државе уговорнице „потврђују да је свака држава која постане члан Европске економске заједнице обавезна да прихвати ову Конвенцију као основ за преговоре између држава уговорница и те државе који су неопходни да би се осигурало спровођење последњег става члана 220 Уговора о оснивању Европске економске заједнице.“

ског Уговора, већ су државе уговорнице у том циљу морале да закључе посебан протокол, који је такође морао да прође поступак ратификације.²²

Други извор који је настао применом метода међудржавне сарадње је Римска конвенција о меродавном праву за уговорне обавезе из 1980. г. (у даљем тексту: Римска конвенција 1980) коју прате два протокола о тумачењу Конвенције из 1980.г. од стране Суда Европских заједница.²³ Ова Конвенција, међутим, није настала позивом на чл. 220 Римског уговора, јер он не прописује правни основ за унификацију правила о сукобу закона²⁴, већ се у Преамбули истиче жеља Високих уговорних страна Уговора о оснивању Европске економске заједнице да утврде униформна правила о меродавном праву за уговорне обавезе у склопу „настављања активности на унификацији права на пољу међународног приватног права које су већ обављене унутар Заједнице, нарочито на пољу надлежности и извршења пресуда.“²⁵ Према Извештају о Конвенцији о меродавном праву за уговорне обавезе (Извештај Ђулијано – Лагард)²⁶ Комисија ЕЕЗ је, поводом иницијативе земаља Бенелукса из 1967.г. о унификацији правила међународног приватног права унутар Заједнице, закључила да је у складу са „словом и духом Уговора о оснивању ЕЕЗ препознато да хармонизација у економској сфери остварује функцију дозвољавања или олакшавања правних услова који су слични онима који владају на унутрашњем тржишту... постоје области права у којима су разлике између националних правних система и недостатак унификованих правила о сукобу закона недвосмислено ометају слободно кретање лица, роба, услуга и капитала између држава чланица.“²⁷ Тако је Комисија на основу става да је у неким областима од великог економског значаја неопходно повећање правне сигурности²⁸ позвала 1969.г. државе чланице на састанак о могућем раду на унификацији међународног приватног права. Ту је закључено да почетак рада треба да буде у материји која се најуже тиче правилног функционисања заједничког тржишта (меродавно право за телесне и бестелесне ствари;

²² Protocol of 3 June 1971 on the interpretation by the Court of Justice of the Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (пречишћени текст), СЛ Ц 97 (1983). Протокол је ступио на снагу 1. септембра 1975.г.

²³ Rome Convention on the law applicable to contractual obligations (пречишћени текст), СЛ Ц 27 (1998); First Protocol on the interpretation by the Court of Justice of the European Communities of the Convention on the law applicable to contractual obligations, opened for signature in Rome on 19 June 1980 (пречишћени текст), СЛ Ц 27 (1998); Second Protocol conferring on the Court of Justice powers to interpret the 1980 Convention (пречишћени текст), Ц 27 (1998).

²⁴ Вид. фн. 15.

²⁵ Вид. Преамбулу Римске конвенције 1980.

²⁶ Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano and Paul Lagarde, СЛ Ц 282 (1980).

²⁷ *Ibid.*, 4.

²⁸ *Ibid.*, 5.

меродавно право за уговорне и вануговорне обавезе; меродавно право за форму правних послова и доказе; општа питања у вези са наведеним питањима, тј. ранвоа, квалификација, примена страног права, стечена права, јавни поредак, заступање). У фебруару 1970.г. формирана је група са задатком хармонизације међународног приватног права, 1979.г. био је спреман Нацрт конвенције, а у јуну 1980.г. је усвојена Римска конвенција 1980.²⁹ За ступање на снагу Конвенције било је неопходно 7 ратификација. Римска конвенција 1980 ступила је на снагу 1.04.1991. г.³⁰

2.1.2. Јединствени европски акт из 1986

Јединствени европски акт из 1986.г.³¹ представља прву ревизију оснивачких уговора европских заједница – Европска заједница за угљ и челик, Еуратом и Европска економска заједница – и у њему државе чланице изражавају вољу да своје међусобне односе у оквиру Европских заједница трансформишу у Европску унију.³² Овај Акт уводи у Уговор о оснивању ЕЕЗ *појам унутрашњег тржишта* који дефинише као област без унутрашњих граница у којој се обезбеђује слободно кретање робе, лица, услуга и капитала.³³ Успостављање унутрашњег тржишта до 31. децембра 1992. г. одређено је као главни циљ Акта, а унутрашње тржиште³⁴ и слободно кретање лица ће у развоју европеизованог међународног приватног права постати кључни елемент за одређивање правног основа легислативне надлежности органа Заједнице, односно Уније.

2.1.3. Масџрихтски Уговор о Европској унији и Уговор о оснивању Европске заједнице из 1992

Полазећи од Јединственог европског акта Масџрихтски уговор о Европској унији из 1992. г.³⁵ довео је три европске заједнице под исти кров и институционализовао сарадњу држава чланица у области спољне политике, одбране, полиције и правосуђа. Тај јединствени кров је постављен на три

²⁹ *Ibid.*, 6-8.

³⁰ На тај дан државе уговорнице су биле Белгија, Данска, Француска, Немачка, Ирска, Италија, Луксембург, Холандија и Уједињено Краљевство.

³¹ Single European Act, СЛ 169 (1987).

³² Вид. ст. 1 Преамбуле и чл. 1 ст.1 Јединственог европског акта, фн. 31.

³³ Вид. Чл. 8а Уговора о ЕЕЗ, чл. 13 ст. 2 Јединственог европског акта.

³⁴ У случају 15/81 *Gaston Schul Douane Expeditie BV v Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen, Rosendaal* Суд ЕЕЗ у ставу 33 истиче да „појам заједничког тржишта обухвата отклањање свих препрека трговини унутар Заједнице да би се национална тржишта стопила у јединствено тржиште стварајући услове који би колико год је то могуће били ближи онима на правом унутрашњем тржишту.”

³⁵ Вид. Treaty on European Union, СЛ Ц 191, 29.07.1992.

стуба: први стуб обухвата три европске заједнице у којем државе чланице на основу начела доделе надлежности поверавају своју надлежност институцијама Заједнице – у овом стубу се циљеви ЕУ остварују применом метода заједнице; други стуб обухвата заједничку спољну политику и безбедност у којем државе чланице методом међудржавне сарадње могу да предузимају заједничке акције у области спољне политике; трећи стуб се односи на сарадњу у области правосуђа и унутрашњих послова у којем државе чланице – примењујући метод међудржавне сарадње – предузимају заједничке акције да би се грађанима ЕУ „понудио висок степен заштите у области слободе, сигурности и правде”³⁶. Циљеви Уније одређени су у чл. Б и обухватају, између осталих, унапређење економског и социјалног напретка нарочито путем стварања области без унутрашњих граница, јачање заштите права и интереса држављана својих држава чланица путем установљења грађанства Уније и развијање блиске сарадње у правосудним и унутрашњим пословима.³⁷ Уговор о оснивању Европске заједнице допуњен је одредбама о грађанству Уније (чл. 8) а у чл. 8а одређено је да „сваки грађанин Уније има право на слободно кретање и боравак унутар територија држава чланица”.³⁸

Наслов VI Уговора о ЕУ садржи одредбе о сарадњи у области правосуђа и унутрашњих послова (чл. К.1 – К.9) ради остваривања циљева из чл. Б. У чл. К.1 набраја се материја од заједничког интереса држава чланица ради постизања циљева Уније, *а нарочито слободе кретања лица*. Та материја обухвата политику азила, правила о преласку спољних граница држава чланица, имиграциону политику и политику у односу на држављане трећих земаља, *правосудну сарадњу у грађанским стварима (иач. 6 чл. К.1)*, правосудну сарадњу у кривичним стварима, царинску сарадњу, полицијску сарадњу ради борбе против тероризма, трговине наркотицима и других озбиљних облика међународног криминалитета. Из чл. К.3 произлази да се циљеви Уније у овој области остварују путем *међудржавне сарадње* у којој: (1) државе чланице једна другу обавештавају и консултују унутар Савета ЕУ ради координације њихових акција, и (2) Савет може на иницијативу било које државе чланице или Комисије да усвоји заједничке ставове, заједничке акције, *да изради конвенције које ће препоручити државама чланицама на усвајање у складу са њиховим уставним процедурама*; такве конвенције могу прописати надлежност Суда ЕЗ за тумачење и за одлучивање о споровима који се односе на примену конвенција. Мастрихтски уговор такође задржава

³⁶ Вид. Treaty of Maastricht on European Union, доступан на веб адреси <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Axy0026> посећеној последњи пут 10.11.2016.

³⁷ Вид. алинеје 1, 3 и 4 чл. Б Уговора о Европској унији.

³⁸ Вид. Наслов II чл. Г Уговора о Европској унији.

чл. 220 Уговора о оснивању Европске заједнице као основ за усвајање конвенција из области међународног приватног права.^{39, 40}

У периоду важења Мастрихтског уговора припремљене су три конвенције: Конвенција о стечајном поступку из 1995.г. свој правни основ имала је у чл. 220 Уговора о оснивању ЕЗ⁴¹; наведени правни основ из Наслова VI чл. К.1 и процедура из чл. К.3 искоришћени су ради остваривања циљева Уније у материји правосудне сарадње у грађанским стварима у две конвенције: Конвенције о достављању судских и вансудских докумената у грађанским и трговачким стварима из 1997⁴² и Конвенције о надлежности и о признању и извршењу пресуда у брачним стварима из 1998⁴³. Поводом обе конвенције наглашено је да Европска унија у области правосудне сарадње у грађанским стварима има за циљ успостављање заједничке правосудне области у којој би странке приликом остваривања својих захтева у другим државама чланицама имале исту заштиту као у сопственим државама; у условима растућег броја трансакција расте број судских парница у којима су брзина процедуре и правна сигурност од суштинског значаја.⁴⁴ Унутрашње тржиште и установљење грађанства Уније које доноси са собом слободу кретања и боравка на територијама држава чланица уводи *йородичной* правну материју у међународно приватно право ЕЗ. Како то аутор Објашњења уз Конвенцију о надлежности и о признању и извршењу пресуда у брачним стварима истиче породично право се јавља као део европске интеграције која није више чисто економска, те се морају отклањати тешкоће с којима се грађанин уније суочава у области породичног права.⁴⁵

Ниједна од три наведене конвенције није ступила на снагу због тешкоћа око њихове ратификације у државама чланицама.

³⁹ Вид. тач. ц ст. 2 чл. К.3. Уговора о Европској унији.

⁴⁰ Вид. детаљно код Aude Fiorini, „The Evolution of European Private International Law” *The International and Comparative Law Quarterly*, 3/2008, 969

⁴¹ Вид. СЛ No. L; текст доступан на веб страни http://globalinsolvency.com/sites/all/files/insolvency_report.pdf, посећеној последњи пут 8.11.2016.

⁴² Вид. СЛ Ц 261 од 27.8.1997.

⁴³ Вид. СЛ Ц 221 од 16.7.1998.

⁴⁴ Вид. Explanatory Report on the convention, drawn up on the basis of Article K. 3 of the Treaty on European Union, on the service in the Member States of the European Union of judicial and extrajudicial documents in civil and commercial matters, СЛ Ц 261, 1997; Explanatory Report on the convention, drawn up on the basis of Article K. 3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters, СЛ Ц 221/1998.

⁴⁵ Вид. Alegria Borrás, Explanatory Report on the convention, drawn up on the basis of Article K. 3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters, СЛ Ц 221/1998; вид. такође Бернадет Бордаш „Специфичности хармонизације у области међународног породичног права у ЕЗ“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 1-2/2008, 433.

2.2. Други период – стварање међународног приватног права комунитарним методом односно методом уније

2.2.1. Амстердамски уговор о оснивању Европске заједнице из 1997 и Ничански Уговор о оснивању Европске заједнице из 2002

Са аспекта развоја европеизованог међународног приватног права највећи значај имају измене Уговора о Европској унији и Уговора о оснивању Европске заједнице усвојене 1997. године у Амстердаму.⁴⁶

Уговор о Европској унији потврђује опредељење држава чланица за оснивањем економске и монетарне уније, унапређењем економског и друштвеног напретка у контексту остваривања унутрашњег тржишта, за установљењем грађанства Уније, за имплементацију заједничке спољне и безбедносне политике, за *олакшавањем слободног кретања лица заједно са обезбеђивањем сигурности својих народа њиховим учествовањем у области слободе, сигурности и правде* у складу са одредбама Уговора⁴⁷. Унија задржава своју структуру од три стуба: заснива се на Европским заједницама (први стуб) уз потпору коју чини заједничка спољна и безбедносна политика (други стуб) и правосудна сарадња у кривичним стварима (трећи стуб). Правосудна сарадња у грађанским стварима која је потпора заштити права и интереса држављана држава чланица унутар Уније као области слободе, сигурности и правде „у којој се обезбеђује слобода кретања лица заједно са одговарајућим мерама које се односе на контролу спољних граница, на азил, имиграцију и превенцију и борбу против криминала”⁴⁸ подведена је под циљеве Уније који се остварују у првом стубу. На овај начин је правосудна сарадња у грађанским стварима постала додељена надлежност ЕЗ, односно извршена је комунитаризација материје – заједно са материјом међународног приватног права – која има за последицу примену комунитарног метода (метода заједнице, касније метода уније) у остваривању циљева Уније и ЕЗ и у вршењу легислативне надлежности ЕЗ.

Уговор о оснивању Европске заједнице из 1997⁴⁹ (Амстердамски уговор) ради остварења циљева из чл. 2⁵⁰ прописује активности Заједнице које, из-

⁴⁶ Вид. Consolidated version of The Treaty on European Union, Consolidated version of The Treaty Establishing the European Community, СЛ Ц 340/1997.

⁴⁷ Вид. Преамбулу Уговора о Европској унији и чл.2 Уговора о оснивању Европске заједнице, фн. 47.

⁴⁸ Вид. чл. 2 Уговора о Европској унији.

⁴⁹ Вид. фн. 47.

⁵⁰ Према чл. 2 Уговора о оснивању ЕЗ „Заједница има за циљ да успостављањем заједничког тржишта и економске и монетарне уније као и *имплементацијом заједничких политика или активности из чланова 3 и 4* (нагласак аутора) унапређује унутар Заједнице хармоничан, уравнотежен и одржив развој економске активности, висок степен запослености и социјалне заштите, једнакост између мушкараца и жена, одржив и неинфлаторни раст, висок степен конкурентности и конвергенцију економских перформанси, висок степен за-

међу осталих, обухватају унутрашње тржиште путем укидања препрека слободи кретања робе, лица, услуга и капитала и мере које се односе на улазак и кретање у складу са одредбама Наслова IV (тач. д и е чл. 3). Овај наслов садржи одредбе које се односе на визе, азил, имиграцију и *друге пољитике које се односе на слободно кретање лица* (чл. 61-68). Чл. 61 прописује *надлежности* Савета ЕЗ за предузимање мера ради постепеног успостављања области слободe, сигурности и правде. Те мере су неопходне ради обезбеђивања слободног кретања лица у складу са чл. 14 Уговора о оснивању ЕЗ⁵¹, обухватајући мере које се односе на контролу спољних граница, азил и имиграцију, мере у области правосудне сарадње у грађанским стварима одређеним у чл. 65, мере које се односе на управну сарадњу и мере на пољу полицијске и правосудне сарадње у кривичним стварима.⁵² На овај начин у шеми остваривања циљева ЕЗ на чијем је врху заједничко тржиште које се остварује путем успостављања унутрашњег тржишта као области без унутрашњих граница у којој се обезбеђује слободно кретање лица – у првом реду грађана Уније – стиже до *посредственог успостављања области слободe, сигурности и правде чији је елемент правосудна сарадња у грађанским стварима*. Чл. 65 Амстердамског уговора⁵³ по први пут изричито одређује правни основ легислативне надлежности ЕЗ у материји која, по природи односа и појединих питања које обухвата, потпада под међународно приватно право:

„Мере на пољу правосудне сарадње у грађанским стварима које имају прекогранична дејства, а које се усвајају у складу са одредбама чл. 67 и уколико су неопходне за правилно функционисање унутрашњег тржишта, обухватају:

(а) побољшање и поједностављење:

- система прекограничног достављања судских и вансудских докумената;
- сарадње у извођењу доказа;
- признања и извршења одлука у грађанским и трговачким стварима, укључујући одлуке у вансудским предметима;

штите квалитета околине, раст животног стандарда и квалитета живљења, као и економску и социјалну кохезију и солидарност између држава чланица.”

⁵¹ Чл. 14 односи се на постепено успостављање унутрашњег тржишта које је дефинисано као „област без унутрашњих граница у којој је у складу са одредбама овог Уговора обезбеђено слободно кретање робе, лица, услуга и капитала.”

⁵² Вид. чл. 61 Уговора о оснивању ЕЗ.

⁵³ О тумачењу чл. 65 вид. нарочито Jürgen Basedow „The Communitarization of the Conflict of Laws Under the Treaty of Amsterdam”, *Common Market Law Review* 2000, 4/687; Oliver Remien „European Private International Law, The European Community and its Emerging Area of Freedom, Security and Justice”, *Common Market Law Review* 1/2001, 53; Ansgar Staudinger, Stefan Leible, „Art. 65 EC im System der EG-Kompetenzen”, *European Legal Forum* 4/2000-2001, 225; Helen Elizabeth Hartnell „EUstitia: Institutionalizing Justice in the European Union”, *Northwestern Journal of International Law & Business* 1/2002, 65; вид. такође Бернадет Бордаш „Међународно приватно право Европске заједнице после комунитаризације: стање и изгледи”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 3/2007, 213.

(б) унапређење усклађености правила држава чланица која се односе на сукоб закона и надлежности;

(ц) уклањање препрека добром функционисању грађанских институција, уколико је неопходно иштем промовисања комјанитбилности правила грађанских институција држава чланица.”

Наведена одредба је само једна од три које заједно указују на то да је материја међународног приватног права постала део права заједнице, односно комунитарног права, додуше у мери у којој је та материја неопходна за циљеве ЕЗ. Легислативни акти ЕЗ из ове области усвајају се према чл. 67 Амстердамског уговора који се разликује од уобичајене легислативне процедуре прописане у чл. 251. Одредбе чл. 67 одређују две фазе у процедури усвајања легислативних аката: прва фаза је окарактерисана као прелазни период у трајању од пет година од дана ступања на снагу Амстердамског уговора (1. мај 1999. г.) у којој Савет ЕЗ усваја акте једногласно на предлог Комисије или на иницијативу неке од држава чланица и после консултовања Европског парламента; у другој фази, након истека рока од пет година, Савет делује на основу предлога које подноси Комисија, а Комисија испитује сваки захтев неке од држава чланица да поднесе предлог Савету; Савет тада, након што консултује Европски парламент, једногласно доноси одлуку о томе да ли ће целокупна материја из Наслова IV или само један њен део подпасти под процедуру из чл. 251.⁵⁴ Уговор о оснивању Европске заједнице са изменама које су усвојене у Ници 2002.г.⁵⁵ уноси једну промену у легислативну процедуру из чл. 67 која се односи на материју међународног приватног права: подвођење материје из чл. 65 под чл. 251⁵⁶ трпи један изузетак – она се не примењује на аспекте који се односе на породично право.⁵⁷

Члан 68 подводи мере чији је правни основ у овом наслову под чл. 234⁵⁸ о надлежности Суда ЕЗ да доноси пресуде о предлозима за одлучивање о

⁵⁴ Вид. ст. 1 и 2 чл. 67 Амстердамског уговора.

⁵⁵ Вид. Treaty Establishing the European Community, СЛ Ц 325 из 2002.г.

⁵⁶ Чл. 251 Уговора о оснивању ЕЗ прописује уобичајену легислативну процедуру: „1. Када се у тексту овог Уговора помиње овај члан као основ за усвајање неког акта, примењује се следећа процедура: 2. Комисија подноси предлог Европском парламенту и Савету. Савет, одлучујући квалификованом већином, после добијања мишљења Европског парламента, уколико прихвати све амандмане који су садржани у мишљењу ЕП, може усвојити предложени акт како је он измењен; уколико ЕП не предложи никакве измене, може усвојити предложени акт...“.

⁵⁷ Вид. детаљно код Б. Бордаш, Специфичности, 433.

⁵⁸ Према чл. 234 Уговора о оснивању ЕЗ: „Суд ЕЗ је надлежан да доноси одлуке о претходним питањима у вези: а) тумачења овог Уговора, б) ваљаности и тумачења аката које су донели органи Заједнице и ЕЦБ, ц) тумачења статута тела која су основана актом Савета ако то ови статuti прописују. Кад се такво питање постави пред судом неке државе чланице тај суд може, ако сматра да је одлука о томе потребна за доношење његове пресуде, да затражи од Суда ЕЗ да одлучи о том питању. Када се такво питање постави пред нацио-

претходним питањима. Тумачење одредаба Наслова IV или питање пуноважности или тумачења аката институција Заједнице који су засновани на одредбама овог наслова може да затражи само суд последње инстанце државе чланице, односно онај суд против чије одлуке нема правног лека према националном праву, али само уколико сматра да је таква одлука неопходна да би се донела пресуда.⁵⁹ Савет, Комисија или држава чланица могу такође затражити од Суда ЕЗ тумачење одредаба Наслова IV или поставити питање пуноважности или тумачења аката институција Заједнице који су засновани на одредбама овог наслова.⁶⁰

У периоду од ступања на снагу Амстердамског уговора (1. мај 1999) до ступања на снагу Лисабонског уговора о функционисању ЕУ (1. децембар 2009) чл. 65 Амстердамског уговора послужио је као основ усвајања низа аката права заједнице (комунитарног права) који су у рангу секундарних извора комунитарног права. Сви извори створени на основу чл. 65 Наслова IV и данас су извори европеизованог међународног приватног права. То су: Уредба Савета (ЕЗ) бр. 1346/2000 о стечајном поступку⁶¹; Уредба Сваета ЕЗ бр. 1347/2000 о надлежности и о признању и извршењу пресуда у брачним стварима и стварима родитељске одговорности за заједничку децу оба брачна партнера⁶²; Уредба Савета (ЕЗ) бр. 1348/2000 о достављању у државама чланицама судских и вансудских докумената у грађанским и трговачким стварима⁶³; Уредба Савета (ЕЗ) бр. 44/2001 о надлежности и о признању и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима (Уредба Брисел I)⁶⁴; Уредба Савета (ЕЗ) бр. 1206/2001 о сарадњи између судова у прибављању доказа у грађанским и трговачким стварима⁶⁵; Уредба Савета (ЕЗ) бр. 2201/2003 о надлежности и о признању и извршењу пресуда у брачним стварима и стварима родитељске одговорности, којом се укида Регулатива Савета (ЕЗ) бр. 1347/2000 (Уредба Брисел II bis)⁶⁶; Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 805/2004 о стварању Европског извршног налога за неоспорене захтеве⁶⁷; Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 1896/2006 о установљењу поступка који се односи на Европски платни налог⁶⁸; Уредба Европског пар-

налним судом чије одлуке не подлежу правном леку унутрашњеј права, овај суд је обавезан да затражи претходно мишљење Суда ЕЗ.”

⁵⁹ Вид. ст. 1 чл. 68 Амстердамског уговора у контексту чл. 234.

⁶⁰ Вид. ст. 2 чл. 68 Амстердамског уговора; cf. Б. Бордаш, Специфичности, 433.

⁶¹ Вид. СЛ Л 160/2000.

⁶² Вид. СЛ Л 160/2000.

⁶³ Вид. СЛ Л 160/2000.

⁶⁴ Вид. СЛ Л 12/2001.

⁶⁵ Вид. СЛ Л 174/2001.

⁶⁶ Вид. СЛ Л 338/2003.

⁶⁷ Вид. СЛ Л 143/2004.

⁶⁸ Вид. СЛ Л 399/2006.

ламента и Савета (ЕЗ) бр. 864/2007 о меродавном праву за вануговорне обавезе (Уредба Рим II)⁶⁹; Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 861/2007 о установљењу Европског поступка у споровима мале вредности⁷⁰; Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 1397/2007 о достављању у државама чланицама судских и вансудских докумената у грађанским и трговачким стварима и о укидању Уредбе бр. 1348/2000⁷¹; Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 593/2008 о меродавном праву за уговорне обавезе (Уредба Рим I)⁷²; Уредба Савета (ЕЗ) бр. 4/2009 о надлежности, меродавном праву, признању и извршењу пресуда и о сарадњи у материји која се односи на обавезе издржавања⁷³.

2.2.2. Лисабонски Уговор о Евројској унији и Уговор о функционисању Евројске уније из 2007

Лисабонски уговор о изменама Уговора о Европској унији и Уговора о оснивању ЕЗ потписан је 13. децембра 2007.г. а ступио на снагу 1. децембра 2009. г.⁷⁴ Према чл. 1 Унија се заснива на Уговору о Европској унији и Уговору о функционисању Европске уније који чине оснивачке уговоре. Циљ Уније је промовисање мира, њених вредности и добробити њених народа. По први пут се наводи као циљ да Унија својим грађанима „нуди област слободе, сигурности и правде без унутрашњих граница у којој се обезбеђује слобода кретања лица заједно са одговарајућим мерама у погледу контрола споних граница, азила, имиграције и спречавања и борбе против криминала.”⁷⁵ Унија као свој циљ наводи и успостављање унутрашњег тржишта, економске и монетарне уније. Уговор о функционисању ЕУ ступа на место Уговора о оснивању ЕЗ и он одређује области, разграничења и начине остваривања надлежности Уније (ст.1 чл. 1 УФЕУ). У складу са начелом доделе надлежности Унија има подељену надлежност са државама чланицама у области унутрашњег тржишта као и области слободе, сигурности и правде (тач. а и ј ст. 2 чл. 4). У Наслову V Трећег дела УФЕУ садржане су одредбе о функционисању Уније у области слободе, сигурности и правде – у чл. 67 декларише се да Унија чини област слободе, сигурности и правде у којој се поштују основна права и различити правни системи и традиције држава чланица. Успостављајући унутрашње тржиште као простор без унутрашњих граница Унија осигурава одсуство контроле на унутрашњим границама за лица и одређује политику азила, имиграције и контролу спољних граница; Унија делује у правцу обезбеђења високог степена сигурности путем мера спречавања и

⁶⁹ Вид. СЛ Л 199/2007.

⁷⁰ Вид. СЛ Л 199/2007.

⁷¹ Вид. СЛ Л 324/2007.

⁷² Вид. СЛ Л 177/2008.

⁷³ Вид. СЛ Л 7/2009.

⁷⁴ Вид. СЛ Ц 306/2007.

⁷⁵ Вид. чл. 3 Уговора о ЕУ.

борбе против криминала, предузимајући мере ради узајамног признања пресуда у кривичним стварима и усклађивања кривичног законодавства; Унија такође олакшава приступ правди нарочито путем начела узајамног признања судских и вансудских одлука у грађанским стварима.⁷⁶ УФЕУ, дакле, *ујиврђује месито сарадње у грађанским стварима у области слободе, сигурности и правде и конкретизује правни основ међународног приватног права као дела права уније у одредбама чл. 81.*

Према ст. 1 овог члана „Унија развија правосуду сарадњу у грађанским стварима која имају прекогранична дејства на основу начела узајамног признања пресуда и одлука у вансудским предметима. Та сарадња може да укључи усвајање мера за приближавање права и прописа држава чланица.” Да би се постигли наведени циљеви, Европски парламент и Савет усвајају легислативне мере *нарочито када су оне потребне за правилно функционисање унутрашњег правног система*, са циљем да се обезбеди: „(а) узајамно признање и извршење пресуда и одлука у вансудским предметима између држава чланица; (б) прекогранично достављање судских и вансудских докумената; (ц) компатибилност правила о сукобу закона и надлежности држава чланица; (д) сарадња у прибављању доказа; (е) учинковит приступ правди; (ф) отклањања препрека за правилно функционисање грађанских поступака, ако је потребно путем унапређења компатибилности правила грађанских поступака у државама чланицама; (г) развој алтернативних метода решавања спорова; (х) подршка обуци судија и судског особља.”

Надлежни органи наведене мере усвајају према *обичној* легислативној процедури (ст. 2 чл. 81), што је доказ да је материја међународног приватног права у потпуности подведена под право уније и чини његов део. *Специјална* легислативна процедура резервисана је за мере које се односе на породично право са прекограничним дејствима. Такве мере Савет доноси једногласно након консултовања Европског парламента. У породичноправној материји Савет може, на предлог Комисије, да усвоји одлуку о оним аспектима породичног права са прекограничним дејствима који би могли да буду предмет аката усвојених по *обичној* легислативној процедури; Савет и у овом случају делује једногласно након консултовања Европског парламента.⁷⁷

УФЕУ у чл. 81 не говори о надлежности Суда ЕУ у материји међународног приватног права. Из тога следи да мере у области материје која чини међународно приватно право – као део права уније – потпадају под одредбе чл. 267 УФЕУ које се односе на надлежност Суда ЕУ да поступа по предлозима за одлучивање о претходним питањима.⁷⁸

⁷⁶ Вид. чл. 67 УФЕУ.

⁷⁷ Вид. ст. 3 чл. 81 УФЕУ.

⁷⁸ Чл. 267 УФЕУ: „Суд ЕУ надлежан је да поступа по предлозима за одлучивање о претходним питањима која се односе: (а) на тумачење оснивачких уговора; (б) о поноважности и о тумачењу аката институција, тела, служби или агенција Уније;

На овај начин може да се говори о европеизованом међународном приватном праву јер је за циљеве ЕУ материја која потпада под међународно приватно право постала додељена надлежност: унутрашње тржиште као простор без унутрашњих граница између држава чланица у којем је обезбеђено слободно кретање робе, лица, услуга и капитала уређује се легислативним актима Уније почев од контроле спољних граница, азила и имиграције, преко правосудне сарадње у кривичним и грађанским стварима да би унутрашње тржиште могло да се оствари као област слободе, сигурности и правде. У тој области се обезбеђује сигурност, правна заштита и правна сигурност лица путем легислативне делатности Уније и њиховим спровођењем у живот. У току скоро 60 година (почев од 1957) развијало се европеизовано међународно приватно право, које је данас део права уније и које ствара ЕУ у складу са начелом подељене надлежности и начелима супсидијарности и пропорционалности.⁷⁹ Посебна процедура је прописана само за материју породичног права са прекограничним дејствима у чл. 81 УФЕУ.

Европеизовано међународно приватно право данас чине секундарни извори права уније који су усвојени по одредбама Амстердамског уговора о оснивању ЕЗ и извори који су усвојени почев од ступања на снагу УФЕУ 1. децембра 2009.г. То су: Уредба Савета (ЕУ) бр. 1259/2010 о остваривању појачане сарадње у области меродавног права за развод и законску сепарацију (Рим III)⁸⁰; Уредба (ЕУ) Европског парламента и Савета бр. 1215/2012 о надлежности и о признању и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима (прерада Уредбе Брисел I)⁸¹; Уредба (ЕУ) Европског парламента и Савета бр. 650/2012 о надлежности, меродавном праву, признању и извршењу одлука и о прихватању и извршењу веродостојних исправа у материји наслеђивања и о стварању Евроског сертификата о наслеђивању⁸²; Уредба Савета (ЕУ) бр. 2016/1103 о остваривању појачане сарадње у области надлежности, меродавног права и признања и извршења одлука у материји брачно-имовинског режима.⁸³

Када се такво питање постави пред судом неке државе чланице тај суд може, уколико сматра да је одлука о датом питању потребна да би донео пресуду, поднети предлог Суду да одлучи о том питању.

Када се такво питање постави у поступку пред судом државе чланице против чије одлуке не постоји правни лек преманационалном праву, такав суд ће поднети предлог Суду ЕУ:⁸⁴

⁷⁹ Вид. чл. 2 и 4 УФЕУ и чл. 5 Уговора о Европској унији.

⁸⁰ Вид. СЛ Л 343/2010.

⁸¹ Вид. СЛ Л 351/2012.

⁸² Вид. СЛ Л 201/2012.

⁸³ Вид. СЛ Л 183/2016.

3. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Европеизовано међународно приватно право као део права уније требало би да обавезује све државе чланице ЕУ – оно би требало да важи у државама чланицама чији судови и други органи би требало да га примењују у свим случајевима који потпадају под његово поље примене. Ту, међутим, постоје два изузетка.

Први се односи на положај Данске и Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне и Ирске, као и Ирске. Приликом измена Мاستрихтских уговора из 1992.г. ове три државе чланице нису дале своју сагласност на Наслов IV (Визе, азил, имиграција и остале политике које се односе на слободно кретање лица), те је њихов положај у Амстердамском уговору о оснивању Европске заједнице регулисан посебним протоколима, на основу којих наведене државе чланице нису учествовале у Савету у усвајању мера чији је основ у наведеном Наслову, нити су их такве мере обавезивале.⁸⁴ Лисабонски Уговор о функционисању Европске уније регулише положај ових држава Протоколом бр. 21 о положају Уједињеног Краљевства и Ирске у погледу области слободе, сигурности и правде и Протоколом бр. 22 о положају Данске. Ове државе не учествују у Савету у усвајању мера предложених на основу Наслова V трећег дела УФЕУ (Област слободе, сигурности и правде), нити усвојене мере обавезују те три државе. Међутим, Уједињено Краљевство или Ирска могу писмено да обавесте председника Савета да желе да учествују у усвајању и примени предложене мере, као што могу да обавесте Савет и Комисију да желе да прихвате меру после њеног усвајања.⁸⁵ Данска са своје стране нема могућности које имају Уједињено Краљевство и Ирска, али у било које време може, у складу са одредбама свог устава, да обавести друге државе чланице да се у погледу њеног положаја примењују одредбе Анекса уз Протокол, који јој даје могућности које имају Уједињено Краљевство и Ирска.⁸⁶

Други изузетак проистиче из одредби Уговора о Европској унији и УФЕУ о појачаној сарадњи.⁸⁷ Појачана сарадња је форма у којој државе чланице могу да делују на остваривању циљева ЕУ када се установи да се циљеви такве сарадње не могу постићи у разумном периоду времена од стране Уније као целине, уколико у њој учествује најмање девет држава чланица. Одлуку о појачаној сарадњи доноси Савет.⁸⁸ У материји међународног приватног

⁸⁴ Вид. Протокол бр. 4 о положају Уједињеног Краљевства и Ирске и Протокол бр. 5 о положају Данске уз Амстердамски уговор о оснивању Европске заједнице; СЛ Ц 340/1997.

⁸⁵ Вид. чл. 3 и 4 Протокола бр. 21 о положају Уједињеног Краљевства и Ирске у погледу области слободе, сигурности и правде.

⁸⁶ Вид. чл. 1 и 8 Протокола о положају Данске и чл. 1-4 Анекса уз Протокол.

⁸⁷ Вид. чл. 20 Уговора о Европској унији и чл. 326-334 УФЕУ.

⁸⁸ Вид. нарочито ст. 2-3 чл. 20 Уговора о Европској унији.

права два извора права уније усвојена су на овај начин – Уредба Савета (ЕУ) бр. 1259/2010 о остваривању појачане сарадње у области меродавног права за развод и законску сепарацију (Рим III)⁸⁹ и Уредба Савета (ЕУ) бр. 2016/1103 о остваривању појачане сарадње у области надлежности, меродавног права и признања и извршења одлука у материји брачно-имовинског режима.⁹⁰ Ове уредбе обавезују и непосредно се примењују само у оним државама чланицама које учествују у појачаној сарадњи.⁹¹

Уколико би се европеизовано међународно приватно право ценило из угла успешности унификације међународног приватног права, тада би наведена два изузетка која ограничавају његово важење у државама чланицама ЕУ могла да буду посматрана као слабост. Остаје, међутим, чињеница да је у оквиру ЕУ за непуне две деценије (рачунајући од ступања на снагу Амстердамског уговора 1999.г. до данас) усвојен значајан (17) број извора права уније – у форми уредби које директно обавезују и које се непосредно примењују у државама чланицама – који практично чине унификовано међународно приватно право на регионалном нивоу. Оно је у овом тренутку парцијално јер је његов предмет везан за циљеве ЕУ као регионалне међународне организације, али његов правни основ – чл. 81 УФЕУ – формулисан је довољно флексибилно да остави простора за усвајање у зависности од потреба ЕУ и политичке воље и спремности држава чланица. О овоме сведочи како активност унутар ЕУ⁹², тако и теоријска размишљања о путевима даљег развоја европеизованог међународног приватног права⁹³.

⁸⁹ Вид. СЛ Л 343/2010; вид., такође, Steve Peers „European Style: The First Authorization of Enhanced Cooperation”, *European Constitutional Law Review* 6/2010, 339.

⁹⁰ Вид. СЛ Л 183/2016.

⁹¹ Вид. Одлуку Савета (ЕУ) о одобрењу појачане сарадње у области меродавног права за развод и законску сепарацију, СЛ Л 189/2010; Одлуку Савета (ЕУ) бр. 2016/954 о одобрењу појачане сарадње у области надлежности, меродавног права и признања и извршења одлука о имовинским режимима међународних парова што обухвата материју која се односи на брачно-имовинске режиме и имовинске последице регистрованих партнерстава, СЛ Л 159/2016.

⁹² Вид. документ „A European Framework for Private international Law: Current Gaps and Future Perspectives”, European Parliament, Directorate General for International Policies, Policy Department C: Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, Legal Affairs, 2012, доступан на веб адреси <https://bookshop.europa.eu/en/a-european-framework-for-private-international-law-pbBA0313690/> посећеној последњи пут 10.11.2016; European Code on Private International Law, 2013, документ доступан на веб адреси <https://bookshop.europa.eu/en/european-code-on-private-international-law-pbBA0313036> последњи пут посећеној 10.11.2016.

⁹³ Вид. код Andrew Dickinson „European Private International Law: Embracing New Horizons or Mourning the Past?”, *Journal of Private International Law* 2/2005, 197; Xandra E. Kramer „European Private International Law: The Way Forward”, In-depth analysis European Parliament (JURI Committee), у: Workshop on Upcoming Issues of EU Law. Compilation of In-Depth Analyses, European Parliament Brussels 2014, 77-105, анализа доступна на веб адреси <https://ssrn.com/abstract=2502232> посећеној последњи пут 10.11.2016; Marc Fallon, Paul Lagarde, Sylvaine

Bernadet I. Bordaš, Ph.D., Full Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
B.Bordas@pf.uns.ac.rs

The Development of EU Private International Law as Means of Realization of its Objectives

Abstract: *This paper offers an overview of the origin and development of Europeanized private international law as the part of union law. The name Europeanized private international law is derived from the method and degree of harmonization of the matter which makes the subject of national private international law. The extent to which harmonization is achieved depends on two factors: the first are the objectives of the European Union as a regional international organization of economic character and the other is the legislative procedures prescribed by the founding treaties of the EU. While the objectives of the EU determine the legal basis of creating the Europeanized private international law, the legislative procedure shows the extent of the powers of the legislative authority to create EU acts falling under matters of private international law. Taking into account these two factors the development of the Europeanized private international law has two periods: the period of inter-state cooperation and the period of communitarization, or europeanization. The research covers analysis of the founding treaties, starting with the Rome Treaty establishing the European Economic Community 1957 and ending with the Lisbon treaties 2007. The focus is on EU objectives and legislative competence of the EU institutions, as well as on the jurisdiction of the Court of justice of the European Union to give preliminary rulings.*

Keywords: *Private international law of EU, objectives of EU, legislative competence of EU, method of interstate cooperation, community/union method, sources of Europeanized private international law.*

Датум пријема рада: 31.01.2017.

Poillot-Peruzetto (yp.): *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé?*, Брисел, Њујорк 2011; Matthias Weller „Mutual Trust: In Search of the Future of European Private International Law”, *Journal of Private International Law* 1/2015, 1.